

Somorjai Szabolcs

A kölcsönök elérhetőségéről és áráról a 19. század első felében

A kölcsönöknek ára van, de nem mindegy, hogy mekkora. Elvileg a kamat pontosan megmutatná, hogy mibe is kerül az adott kölcsön, de ha törvény rendelkezik róla, hogy maximum mekkora lehet, már nem olyan egyértelmű a válasz.

A kölcsön után járó kamat mennyiségével való hadakozás majdhogynem állandó, a magyar királyságban a 17–19. század során is számos törvényt hoztak vele kapcsolatban. Ezek hol teljesen tiltották (a nummus nummum non parit gondolat jegyében), hol megengedőbbek voltak vele kapcsolatban, de a morális ökonómia mindig győzedelmeskedett és különböző kamatmaximumokat határoztak meg az uzsora megszüntetésére hivatkozva.

Csak hogy egy törvényben meghatározott kamatplafon más hatással is bír: csökkenti a magas kockázatú hitelfelvevők kölcsönhöz jutásának lehetőségeit. Hiszen, ha a kamat valóban a kölcsön árát jelenti, akkor a magas kockázatú kölcsönök rizikóját a hitelező beépíti a kamatba. Ha viszont ebben törvény akadályozza, akkor ez a lehetősége korlátozódik, így válaszul a bizonytalan megtérülésű üzleteket nem fogja megkötni, vagyis nem ad kölcsön azoknak, akiről úgy véli, nem hogy törleszteni nem lesznek képesek, de a kamatokat sem fogják fizetni. Ha pedig a kölcsönt igénylők nem kapnak hitelt, mert a hitelnyújtó túl kockázatosnak ítéli a kontraktust az előírt kamattal, akkor nehéz megmondani, hogyan is szolgálja az alacsony jövedelműeket a kamatmaximalizálás törvénybe iktatása. Vagyis a kamatplafon megnehezítheti a kölcsönök elérhetőségét, növelheti a tranzakciós költségeket, fokozhatja az információs aszimmetriát és összességében jelentősen megdrágíthatja a hitelezést is.

Fentiek alapot adhatnak annak, hogy az uzsorát egy másik szemszögből szemléljük. A korszak hitelezésében, amit a kölcsönzés átmeneti-átalakuló jellege határoz meg, az uzsorára lehet máshogy is tekinteni. Például egy olyan

indikátorként, amelyik éppen annak az átalakulásnak a mutatója. Mindez a 19. század első felében nehezen lehetett megérthető és elfogadható, hiszen a magas kamat és magas kockázat, illetve esetlegesen a kevés készpénz összefüggése összemosódott a reménytelen helyzetűek kihasználásával.

Az előadás során a kamatplafon hatását igyekszem körbe járni a kölcsönök elérhetőségére és árára vonatkozóan a 19. század első felében, újságcikkek, illetve több per anyaga alapján.